

Шминдрук О. Ф. Підготовка кримінального провадження до судового розгляду на підготовчому судовому засіданні / О. Ф. Шминдрук // Право і суспільство. – 2015. – №6-2. – С. 209-2012.

УДК 343.1

**Кримінальний процес,
криміналістика,
оперативно-розшукова
діяльність**

О. Ф. Шминдрук,
аспірантка кафедри
правосуддя та кримінально-
правових дисциплін
Інституту права ім. І.
Малиновського
Національного університету
"Острозька академія"

**Підготовка кримінального провадження до судового розгляду на
підготовчому судовому засіданні**

**(The preparation of criminal proceedings by a court for trial at the
preparatory hearing)**

Шминдрук О. Ф.

**Підготовка кримінального провадження до судового розгляду на
підготовчому судовому засіданні**

Стаття присвячена аналізу змісту, мети та характеру підготовки кримінального провадження до судового розгляду на підготовчому судовому засіданні згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України.

Ключові слова: суд, підготовче провадження, судовий розгляд, кримінальне провадження, дії, пов'язані з підготовкою кримінального провадження до судового розгляду.

Шмындрук О. Ф.

Подготовка уголовного производства к судебному разбирательству на подготовительном судебном заседании.

Статья посвящена анализу содержания, цели и характера подготовки уголовного производства к судебному разбирательству на подготовительном судебном заседании в соответствии с Уголовным процессуальным кодексом Украины.

Ключевые слова: суд, подготовительное заседание, судебное разбирательство, уголовное производство, действия, направленные на подготовку уголовного производства к судебному разбирательству.

Shmyndruk O. F.

The preparation of criminal proceedings by a court for trial at the preparatory hearing.

This article analyzes the content, purpose and nature of the preparation of the criminal proceedings to the trial court at the preparatory hearing in accordance with the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Keywords: court , preparatory hearing , trial, criminal proceeding , actions aimed at preparing the criminal proceeding to trial.

Вступ

Підготовче провадження як початковий етап стадії провадження в суді першої інстанції має такі завдання: перевірка наявності або відсутності законних підстав для призначення кримінального провадження до судового

розгляду та здійснення комплексу дій, спрямованих на підготовку кримінального провадження до судового розгляду.

Своєю чергою, метою підготовки кримінального провадження до судового розгляду є створення належних умов для законного, ефективного, повного та всебічного судового розгляду і забезпечення процесуальних прав та інтересів учасників кримінального провадження.

Від якісно проведеної підготовки кримінального провадження залежить ефективність його подальшого судового розгляду. Тому дослідження цього питання є актуальним.

Окремим аспектам підготовчого провадження, у тому числі діям, пов'язаним із підготовкою до судового розгляду, присвячені роботи В. Г. Гончаренка, Л. М. Лобойка, Л. Д. Удалової, В. О. Попелюшка, В. В. Луцика, О. В. Єні, Л. Г. Матієк, О. В. Калужинського, С. О. Тенькова та інших. Однак наукові праці, присвячені безпосередньо аналізу цієї частини підготовчого провадження, практично відсутні.

Постановка завдання

Завданнями вказаної статті є:

- визначення змісту та характеру підготовки до судового розгляду в підготовчому провадженні;
- класифікація дій, пов'язаних із підготовкою кримінального провадження до судового розгляду;
- характеристика змісту дій, пов'язаних із підготовкою кримінального провадження до судового розгляду.

Результати дослідження

У різних країнах дії суду, пов'язані з підготовкою справи до судового розгляду, відрізняються за своїм змістом та процедурою.

Так, у Німеччині на стадії віддання до суду або проміжному (попередньому) провадженні (Zwischenverfahren) суд, який уповноважений у

подальшому здійснювати судовий розгляд, у закритому судовому засіданні без участі сторін поряд із вирішенням питання про наявність підстав для відкриття основного судового розгляду вчиняє низку підготовчих дій, серед яких: визначення підсудності, призначення захисника, продовження строку попереднього затримання або поміщення особи до психіатричного закладу, визначення місця проведення основного судового розгляду, витребування доказів [1].

У США та Англії під час попереднього розгляду справи (prellinary examination) суд за участі сторін обвинувачення та захисту у відкритому судовому засіданні з дотриманням принципу змагальності здійснює такі підготовчі дії: обрання, зміна або скасування запобіжного заходу, вирішення питання про виклик осіб, вжиття заходів щодо забезпечення безпеки свідка та ін. [2, с. 150].

У Російській Федерації суддя під час постановлення ухвали про призначення судового засідання вчиняє цілий комплекс підготовчих дій, серед яких: визначення місця, дати та часу судового засідання, вирішення питання про одноособовий чи колегіальний розгляд справи, призначення захисника, виклик до суду осіб, визначених у списках сторін, вирішення питання про розгляд справи в закритому судовому засіданні за наявності підстав, визначених у КПК, обрання та продовження запобіжного заходу. Крім того, під час попереднього слухання суд за клопотанням сторін вирішує питання про визнання доказів недопустимими [3].

В Україні характер підготовчих дій суду на підготовчому провадженні прямо залежить від його форми.

Так, у провадженні на підставі угод та закриття кримінального провадження, підготовчі дії суду включають у себе: відкриття судового засідання, оголошення про його початок, перевірку явки учасників, повідомлення про здійснення повного фіксування підготовчого провадження та про умови його фіксування, оголошення складу суду, прізвища запасного судді, якщо він призначений, прізвища прокурора, захисника, цивільного

відповідача, представників та законних представників, перекладача, секретаря судового засідання, роз'яснення учасникам права на відвід, роздачу судовим розпорядником особам, які беруть участь у підготовчому провадженні, пам'ятки про їх права та обов'язки, передбачені КПК, і, в разі необхідності, додаткового роз'яснення їх головуючим (ст. ст. 342-345 КПК).

Крім того, в ході зазначеної підготовчої частини суд зобов'язаний перевірити кримінальне провадження щодо дотримання правил територіальної підсудності, а також відповідності обвинувального акта з угодою та клопотання про закриття кримінального провадження щодо їх дотримання вимогам КПК.

Як бачимо, в цих випадках підготовчі дії суду являють собою один з етапів судового розгляду провадження на підставі угод та закриття кримінального провадження в суді першої інстанції.

Якщо ж говорити про підготовче провадження як перший етап провадження в суді першої інстанції, то воно включає в себе дві рівноцінні частини, які взаємообумовлюють одна одну: перевірку обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру щодо їх дотримання правил підсудності та вимогам КПК, а також вчинення дій, спрямованих на підготовку кримінального провадження на їх підставі до судового розгляду.

Так, якщо кримінальне провадження на підставі обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру підсудне суду, а також якщо вказані процесуальні документи відповідають вимогам КПК, суд переходить до вчинення цілого комплексу підготовчих до судового розгляду дій, передбачених ст. 315 КПК України.

Згідно з ч. 2 ст. 315 КПК, з метою підготовки кримінального провадження до судового розгляду суд вчиняє такі дії: визначає дату та місце проведення судового розгляду; з'ясовує, у відкритому чи закритому судовому

засіданні необхідно здійснювати судовий розгляд; з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді; розглядає клопотання учасників судового провадження про здійснення судового виклику певних осіб до суду для допиту, витребування певних речей чи документів та вчиняє інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду. За клопотанням учасників судового провадження суд має право обрати, змінити чи скасувати заходи забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжний захід, обраний щодо обвинуваченого. Крім того, в цій частині підготовчого провадження суд формує кримінальну справу.

Усі підготовчі дії, залежно від їх змісту та завдань, можна розділити на певні групи.

До першої групи належать дії, пов'язані з організацією судового розгляду. Сюди належить визначення дати, часу, місця та порядку проведення судового розгляду.

При визначенні дати та місця проведення судового розгляду суд повинен враховувати складність кримінального провадження, обсяг необхідних підготовчих дій для його проведення, можливість вирішення клопотань, заявлених учасникам судового провадження [4]. Крім того, при визначенні дати судового розгляду суд повинен враховувати максимальну та мінімальну межу, встановлену КПК. Так, відповідно до ч. 2 ст. 316 КПК, судовий розгляд має бути призначений не пізніше десяти днів з дня постановлення ухвали про його призначення. За правилами обчислення процесуальних строків десятиденний термін починає спливати з дня, наступного після постановлення ухвали про призначення кримінального провадження до судового розгляду. Водночас потрібно враховувати, що, відповідно до ч. 8 ст. 135 КПК, особа, яка викликається у судове засідання, має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим чином не пізніше ніж за три дні, коли вона зобов'язана прибути за викликом, тобто дня проведення судового розгляду.

Як правило, судовий розгляд відбувається у спеціально обладнаному приміщенні – залі судових засідань. У разі необхідності за клопотанням учасників провадження окремі процесуальні дії можуть вчинятися поза межами приміщення суду.

Визначаючи порядок проведення судового розгляду, суд вирішує, чи проводити його у відкритому чи закритому судовому засіданні. Відповідно до ч. 2 ст. 27 КПК, кримінальне провадження в судах усіх інстанцій здійснюється відкрито. Слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження в закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини лише у випадках, вичерпний перелік яких передбачений ч. 2 ст. 27 КПК України. Якщо слідчий суддя під час досудового розслідування постановив ухвалу про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження, то судові провадження, в тому числі і підготовче, проводиться у закритому судовому засіданні, тобто суд не може змінити цей порядок. Якщо ж це питання слідчим суддею не вирішувалось, то суд за наявності підстав, передбачених ч. 2 ст. 27 КПК, має право, проте не зобов'язаний, прийняти рішення про здійснення судового розгляду в закритому судовому засіданні. У подальшому за клопотанням сторін цей порядок може бути змінений, про що постановляється відповідна ухвала.

До другої групи належать дії, пов'язані з визначенням складу учасників судового розгляду. При визначенні складу учасників судового розгляду суд враховує думки учасників підготовчого судового засідання та може вважати недоцільним виклик певних осіб або викликати додаткових осіб, наприклад, захисника – у разі його призначення обвинуваченому, законного представника обвинуваченого, потерпілого – у разі визнання особи законним представником цих осіб, цивільного позивача та його представника – у разі вирішення питання про прийняття цивільного позову, перекладача (сурдоперекладача), спеціаліста та інших осіб. При цьому варто мати на увазі, що обов'язковими учасниками судового розгляду є: прокурор, крім кримінального провадження у формі

приватного обвинувачення, обвинувачений, його захисник у випадках, коли його участь є обов'язковою, та законний представник.

До третьої групи належать дії, пов'язані з визначенням обсягу доказів, які будуть досліджуватись під час судового розгляду.

Для цього за клопотанням сторін кримінального провадження суд здійснює виклик для допиту певних осіб. Викликатись можуть, зокрема, свідки обвинувачення та захисту, а також експерт для роз'яснення чи доповнення свого висновку.

Також за клопотанням сторін кримінального провадження суд витребує певні речі або документи.

У разі заявлення клопотання про виклик певних осіб або витребування певних речей чи документів сторони повинні довести, що відомості, які вони містять, мають значення для вказаного кримінального провадження, тобто сторони мають обґрунтувати належність цих доказів.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 410 КПК України, відхилення судом клопотань учасників судового провадження про допит певних осіб, дослідження доказів або вчинення інших процесуальних дій на підтвердження чи спростування обставин, з'ясування яких може мати істотне значення для ухвалення законного, обґрунтованого та справедливого судового рішення, визнається неповнотою судового розгляду і є підставою для скасування або зміни судового рішення в апеляційному порядку.

Для вирішення питання щодо необхідності виклику того чи іншого свідка або витребування певних речей чи документів суд повинен дослідити усі матеріали кримінального провадження і не може обмежитись лише обвинувальним актом чи клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Оскільки підготовче провадження є першим етапом провадження в суді першої інстанції, яке здійснюється за правилами судового розгляду, завданням якого є в тому числі забезпечення його законності та обґрунтованості, а тому тут суд вправі вирішувати питання про визнання доказів недопустимими. Це дозволить забезпечити судовий розгляд кримінального провадження на основі повного, всебічного, об'єктивного дослідження доказів, отриманих, перевірених, оцінених та зафіксованих у відповідності до вимог кримінального процесуального законодавства. При цьому, виходячи із засад змагальності та диспозитивності це питання суд може вирішувати лише за клопотанням сторін кримінального провадження.

До четвертої групи належать дії, пов'язані із забезпеченням процесуальних прав учасників кримінального провадження. Чинний КПК називає їх "інші дії, необхідні для підготовки до судового розгляду". Сюди можуть належати: призначення обвинуваченому захисника, визнання особи законним представником обвинуваченого, призначення судового розгляду судом присяжних у складі двох професійних суддів і трьох присяжних – у разі здійснення кримінального провадження щодо кримінального правопорушення, за яке передбачається покарання у вигляді довічного позбавлення волі, визнання потерпілого цивільним позивачем, визнання особи представником або законним представником потерпілого, цивільного позивача, відповідача, вирішення питання прийняття цивільного позову та в разі необхідності – вжиття заходів забезпечення позову.

До цієї групи належать також скарги учасників кримінального провадження та заперечення проти них на рішення слідчого та прокурора, прийняті ними під час досудового розслідування.

Так, відповідно до п. п. 5, 6 ч. 1, ч. 3 ст. 303 КПК України під час підготовчого судового засідання можуть бути оскаржені прийняті на досудовому слідстві: рішення прокурора, слідчого про відмову у визнанні потерпілим особою, якій відмовлено у визнанні потерпілою; рішення, дії чи

бездіяльність слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені законом; інші рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора, крім визначених у ч. 1 цієї статті.

До п'ятої групи належать дії, пов'язані із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження.

При вирішенні питання про продовження заходів забезпечення кримінального провадження суд повинен враховувати таке.

З урахуванням практики Європейського суду з прав людини, яка категорично забороняє «автоматичне» продовження застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, під час підготовчого судового засідання за відсутності клопотань сторін про продовження застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою суд зобов'язаний порушити перед сторонами це питання, оскільки: 1) суд на цій стадії процесу відповідає за дотримання розумних строків розгляду; 2) підстав для повернення обвинувального акта суд не встановив; 3) це зумовлено необхідністю досягнення завдань кримінального провадження [5].

Рішення суду про продовження строку тримання під вартою має бути належним чином мотивоване.

До шостої групи належать дії, пов'язані з формуванням кримінальної справи.

Саме на підготовчому судовому засіданні на основі матеріалів кримінального провадження, які надійшли до суду, та доказів, які були долучені за клопотаннями сторін кримінального провадження, формується кримінальна справа, яка в подальшому буде предметом судового розгляду.

Для вирішення практично усіх підготовчих дій суду необхідно дослідити усі матеріали кримінального провадження, основу яких становлять матеріали досудового розслідування. У зв'язку з цим переконана, що питання долучення

матеріалів досудового розслідування має бути вирішено судом першим, а вже після цього можуть вирішуватись усі інші, передбачені ст. 315 КПК України.

Висновки

Підготовчі дії суду на підготовчому судовому засіданні мають різний характер та зміст.

У провадженні на підставі угод та закриття кримінального провадження підготовчі дії являють собою етап судового розгляду цього провадження, які регулюються ст. 342-345 КПК України.

Підготовчі дії власне підготовчого провадження, як першого етапу стадії провадження в суді першої інстанції, полягають у здійсненні судом цілого комплексу дій, метою якого є забезпечення законного, ефективного, повного і всебічного судового розгляду і забезпечення процесуальних прав та інтересів учасників кримінального провадження.

Систему підготовчих до судового розгляду дій становлять їх групи, об'єднані спільними завданнями.

Завданням першої групи є організація судового розгляду, другої – формування складу учасників судового розгляду, третьої – формування доказів, які будуть досліджуватись під час судового розгляду, четвертої – забезпечення процесуальних прав учасників кримінального провадження, п'ятої – застосування заходів забезпечення кримінального провадження та шостої – формування кримінальної справи.

Література

1. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.iuscrim.mpg.de>.
2. Гуценко К. Ф., Головки Л. В., Филимонов Б. А. Уголовный процесс западных государств / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головки, Б. А. Филимонов. – М.: Зерцало, 2002. – 528 с.
3. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.consultant.ru/popular/upkrf/>
4. Про порядок здійснення підготовчого судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Інформаційний лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v1430740-12>
5. Про судову практику застосування судами першої та апеляційної інстанцій процесуального законодавства щодо обрання, продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Інформаційний лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 03.10.2012 р. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://sc.gov.ua/ua/uzagalnennja_sudovoji_praktiki.html